

Aquest ja riquíssim material de 1985, per obra i gràcia de la voluntat del seu autor, no ha romàs inactiu ni adormit durant aquests deu anys llargs, ans al contrari, com els bons vins, ha guanyat amb el pas del temps. Cugusi no ha deixat mai de recollir observacions, suggeriments i nou material per corregir i enriquir allò que ja havia publicat i, ara, a finals de 1996, és un goig tenir a les mans una nova edició del llibre de 1985 (cal qualificar-la així), amb una important sèrie d'afegits. De fet, el llibre antic acabava a la p. 294 i el nou, a la 413. Si unim això al fet que el treball de Cugusi segueix tenint la mateixa qualitat i rigor de sempre, potser no caldrà dir gaire més. Hi és recollida tota la bibliografia nova específica fins, pràcticament, 1995, més totes les publicacions de noves edicions i de revisions de textos ja coneguts, tant de CLE que ell havia treballat en el llibre anterior, com de CLE nous. La gràcia del llibre és que en res modifica la paginació de l'antic. Tota la informació nova és presentada com «Aggiornamenti» i tota té, si fa referència a coses ja publicades el 1985, la seva pàgina de referència anterior, mantenint sempre la correlació de capítols del primer

llibre, tant si és del primer tipus com si és estrictament nova. Índexs independents referits a la, per així dir-ho, segona part, tornen a completar de la millor manera un llibre que, si ja el 1985 s'havia fet important pels interessats en la poesia llatina epigràfica, el 1996 s'ha fet imprescindible. Cugusi aconsegueix plenament els seus objectius de, gràcies als seus estudis i comentaris, conferir autèntica dignitat literària a aquest tipus de textos i d'integrar-los dins d'una visió global del fet literari a l'antiguitat romana. No cal dir que compartim del tot l'objectiu i el mètode i només esperem que algun dia ens pugui oferir aquesta nova col·lecció de CLE que pugui ser una alternativa vàlida i ajornada del benemèrit Bücheler-Lommatzsch. Sincerament creiem que, després de la desaparició de Gabriel Sanders, no hi ha ningú tan preparat i amb tanta informació a l'abast com ell per poder aconseguir aquesta fita en un termini raonable de temps.

Joan Gómez Pallarès

Universitat Autònoma de Barcelona
 Departament de Ciències de l'Antiguitat
 i de l'Edat Mitjana

GALINSKY, Karl. 1996.

Augustan Culture. An Interpretative Introduction.

Princeton: Princeton University Press. 474 p. ISBN 0-691-04435-X.

El llibre del professor Galinsky era un llibre esperat per molts. Tots aquells que coneixem la seva vàlua com a estudiós del món antic i sabem que la seva aproximació als textos d'aquest món està íntimament lligada a una explicació global del mateix, esperàvem de fa temps aquest treball. Si hem de ser sincers, creiem que hi ha pocs estudiosos capacitats per fer el que Karl Galinsky fa aquí: integrar tots els aspectes importants d'un moment històric determinat (en aquest cas, el que és més estimat per Galinsky, l'augustal) i explicar-los, des de la seva interconnexió, com a parts indisociables d'aquest món. Galinsky, cons-

cientment o no, torna als orígens de la concepció de «ciència de l'antiguitat» i fa reviure, amb una mà mestra difícil de trobar avui en dia, allò que Wilamowitz-Möllerndorf defensava en la seva *Història de la Filologia*: «la filologia que es defineix com a clàssica [...] és determinada pel seu objecte d'estudi: la civilització grecoromana en la seva essència i en totes les expressions de la seva vida. Aquesta civilització és una unitat encara que no es pugui delimitar clarament en els seus inicis i final [...] l'existència de disciplines diferents com la filologia, l'arqueologia, la història antiga, l'epigrafia [...] és justificada només

pels límits de la capacitat humana i no ha d'ofuscar, ni tan sols en l'especialista, la consciència del conjunt» (la traducció és nostra perquè no coneixem cap traducció al català de la *Geschichte der Philologie* publicada per Wilamowitz a Leipzig, el 1927). Apliquem això al conjunt de manifestacions culturals que conformen el temps d'August i tindrem el retrat robot d'allò que representa el llibre de Galinsky. Ell mateix es queixa, en les pàgines introductòries del seu treball, de com «the result, paralleled by the compartmentalization of the humanities in general, has been an increasing tendency to look at the principal areas of Augustean culture as discrete entities rather than as interrelated whole». Aquest llibre no té precedents moderns i busca superar aquesta fase de compartimentació i estanquitat que ha dominat les diferents disciplines que estudien el món antic. Es tracta de la primera sinopsi introductiva a tots els aspectes importants de la cultura augustal, feta amb un guió precís i relacionable a tots ells. No és un *fritto misto* de bibliografia, ni un mal equilibri entre allò que l'autor més domina i allò a què vol accedir però que no té tant per la mà. Si una característica interessant té, a primer cop d'ull i per qui coneix l'època i també els treballs anteriors de Karl Galinsky, és que els capítols que hom podria considerar més reeixits són aquells, potser (i dic només potser perquè després d'haver llegit el llibre ja no crec que Galinsky sigui especialista en una cosa en concret, sinó en totes en general), més allunyats dels treballs habituals del professor d'Austin: ens semblen especialment brillants els apartats dedicats a «Art and Architecture» i «Religion» i més esperables els dedicats a l'anàlisi dels textos literaris («Augustean Literature»). De la mà de la *Roman Revolution* de Sir Ronald Syme, i en perfecta simbiosi (per la gran complementarietat que presenten, no perquè siguin una mateixa cosa) amb l'obra del professor oxoniense, l'*Augustean Evolution* de Karl Galinsky ens guia amb mà entrenada per un món en constant evo-

lució política i cultural, que té com a clau d'enteniment la simbiosi d'elements que formen el conglomerat, el desig d'evolució i no pas de revolució i la consciència que calia crear un marc de referència perdurable, únic en aquest sentit, però format per molts diversos elements (el capítol d'introducció ens sembla indispensable per qualsevol interessat en l'inici de l'imperi a Roma, que és tant com dir en pràcticament tothom: qui, del nostre àmbit d'estudis, no s'ha sentit atret alguna vegada per l'*Eneida* de Virgili o per la poesia lírica d'Horaci o per l'*Ara Pacis* d'August?).

A través d'un refrescant i oxigenant repàs dels aspectes fonamentals d'aquest món (des de la politologia més pura i dura —«The Restoration of the *Res Publica*»—, passant per l'anàlisi de les manifestacions artístiques més importants —l'altar de la pau, però també els retrats del Príncep, les pintures o el temple d'Apol·lo al Palatí—, i acabant per les mesures i els objectius d'August en matèria religiosa), tot allò que hem llegit en aquest llibre fa que l'objectiu de Galinsky s'aconsegueixi a la perfecció. Per dir-ho com potser a ell mateix li agradaria fer-ho: de la mateixa manera que el classicisme, és a dir la recerca d'un cànon perdurable i homologable en tots els aspectes de la vida cultural a allò que s'havia fet abans, dels temps d'August (en art, arquitectura, poesia, etc.) «was not a stale reproduction of respected forms and idioms, but a endeavor to draw on all previous traditions to create a surpassing whole» (p. 346), també el llibre de Galinsky ha aconseguit superar tots els entrebancs que la diversitat de línies de treball i manca de connexió entre elles en l'estudi del món antic li havien posat, i ens ofereix per primera vegada una introducció íntegra i homogènia, dins de la seva diversitat i riquesa de manifestacions, de la cultura en temps d'August («as in many other ways, the Aeneid is a true reflection of the Augustan age because it is so far from one-dimensional», p. 375), que els que vulguin conèixer-la no podran deixar de banda sota cap concepte. Situant-nos a un nivell infini-

tament més inferior, volem manifestar el nostre profund i íntim acord amb la filosofia d'aquest treball i manifestar la nostra satisfacció perquè encara hi hagi *scholars* com Karl Galinsky, a finals del segle XX, que tenen la voluntat d'assumir l'esperit més «wilamowitzià» de fer filologia i l'encert de

portar-lo a bon port estudiant un període tan complex com el del temps d'August.

Joan Gómez Pallarès

Universitat Autònoma de Barcelona
Departament de Ciències de l'Antiguitat
i de l'Edat Mitjana

CORS I MEYA, Jordi. 1995.

A Concordance of The Phoenician History of Philo of Byblos.

Sabadell: AUSA. Aula Orientalis Supplementa 10. 119 p.

Pocs problemes trobarà l'estudiós dels marges de la mitologia grega com la cosmogonia i el seguit de mites successoris que algunes citacions «de baixa època», secundàries i esbiaixades, atribueixen a un Sancuniatò (Σαγγουνιάθων) que hauria viscut «abans de la guerra de Troia» i hauria tingut com a font els escrits d'un egipci anomenat *Taautos*, és a dir, *Thoth*. Les nostres notícies procedeixen majorment del primer llibre de la *Praeparatio euangelica* d'Eusebi de Cesarea (segle IV dC) i afirmen resumir la tradició grega de Sancuniatò, deguda a Filó de Biblos, que sembla haver viscut entre el 64 i c. 140 de la nostra era i que hauria titulat la seva obra *Història fenícia*. Als texts d'Eusebi els editors hi han anat afegint testimoniatges i referències de la *Suda*, del *de abstinentia* de Porfiri, del *de mensibus* de Joan Lidi, del neoplatònic Damasci.

De l'examen dels fragments es desprèn una història que és, en grans trets, la següent. De les tenebres primordials sorgeix un ésser anomenat *Mot*, 'Fang', que dona origen a éssers diversos, inanimats i animats. D'un ou primigeni (el mateix *Mot*?) naixen el Sol, la Lluna i les estrelles. Segueix una separació dels elements. Un seguit de πῶτοι εὐρεταί s'acaba amb *Taautos*. El primer déu és Eliun, «El més alt», pare d'Epigeu-Autòcton i de Gea. Eliun (= Úranos) succeeix el seu pare i, casat amb la seva germana, engendra quatre fills: El (= Cronos, segons Filó), Bètil, Dagó i Atlant. Els amors d'Eliun amb altres dones provoquen la separació del

matrimoni, però ell no renuncia als seus drets sobre l'esposa i planeja la mort dels seus fills. Cronos, amb la complicitat de Gea i amb l'ajuda d'Hermes Trismegist i dels *Elohim*, derrota i succeeix el seu pare. Cronos es capté com un tirà, mata o empresona fills i germans. Úranos intenta enderrocar Cronos mitjançant l'astúcia i el fa casar-se amb les seves filles, Astarte, Rea i Dione. Amb elles El-Cronos tindrà fills. Esclata la lluita: El s'apodera del seu pare en una embosca i el castra; la sang vessada serà fèrtil, com en el poema hesiòdic. El món serà des de llavors governat pels déus joves.

Els problemes que presenta un text transmès en les condicions de la *Història fenícia* són fàcils d'induir: autenticitat i fidelitat de les nostres fonts, antiguitat de les fonts al·legades, relació entre la cosmogonia de Sancuniatò i les altres cosmogonies i teogonies gregues: hesiòdica, òrfiques, «marginals». Avui som ben lluny de certes posicions positivistes ultrades del segle XIX, que arribaren a veure en la *Història fenícia* una obra factícia i tardana. La comparació amb texts mitogràfics cananeus i hurrites revela el caràcter semític i antic de l'escrit perdut de Sancuniatò —un nom, d'altra banda, ben semític ('Sankhun va donar'). És per això que en els darrers anys hem vist aparèixer treballs dedicats a l'obra que ens ocupa.

El professor Jordi Cors, hel·lenista competent i semitista expert, consagra a Sancuniatò una part dels seus esforços inves-